

ÇAPRAZ SORU ve PORTEKİZ İZLENİMLERİ

Nuray ŞENTÜRK

Çapraz sorgu, özellikle ceza hukukunda maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için oldukça önem taşıya bir konudur. Çapraz sorgu yöntemini oluşturan iddia ve savunmanın eşit imkanlara sahip olarak tanıkları aynı şekilde sorgulayabilmesi, tanıklara doğrudan soru yöneltebilmesi, delillerin doğrudan mahkeme önünde tartışılabilmesi hususları, ceza yargılamasının temel prensiplerindedir. Ceza yargılamalarında yargılama konusu olan eylemin gerçekten gerçekleşip gerçekleşmediğinin ve suçun oluşup oluşmadığının tespiti açısından şikayetçinin, sanığın yahut şüphelinin ve de tanıkların sorgulanması hayati önem taşımaktadır. Özellikle birçok suçun tek delilinin tanık anlatımı olduğu düşünülürse bu konunun önemi daha da artacaktır.

Başta Anglo-amerikan hukuku sistemi olmak üzere Kıta Avrupası sisteminde de büyük bir önemle uygulanmakta olan çapraz sorgu sisteminin Türk Hukuk Sistemine girişi oldukça yenidir. Bu nedenle Türk Hukuk Sisteminde ne şekilde uygulanacağı konusunda yeterli bilgi ve birikim yoktur. 01/06/2005 yılında yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunundan önce avukatların ceza davalarında şikayetçi, sanık ve tanıklara doğrudan soru sorma olanağı bulunmamaktaydı. Avukatlar ve savcılar sadece yargıç aracılığıyla soru sorma imkanına sahipti. 5271 sayılı Kanunun 201. maddesi ile savcı ve avukat da duruşmaya katılan sanık, tanık ve bilirkişilere doğrudan soru sorabilme imkanına kavuşmuştur. Türk yargısının bu sisteme karşı yeterli tecrübesi olmaması nedeniyle bu sistemi uzun zamandır uygulamakta olan Portekiz'e sistemin yerinde uygulamasını görmek amacıyla yaklaşık 5 gün süren bir ziyaret gerçekleştirdik.

Portekiz yargı sistemine ilişkin ilk olarak dikkatimi çeken husus müştekinin tanık sıfatı ile dinlenmesi ve tanıklara ilişkin haklardan müştekinin yararlanmasıdır. Yerinde izlediğimiz ilk derece mahkeme duruşmasında müşteki tanık olarak dinlenmiş ve şikayetinin bulunup bulunmadığı konusu sorulmadan olaya ilişkin görgü ve bilgisi bir tanık gibi irdelenmiştir.

Portekiz’de dikkatimi çeken bir diğer husus, kolluk kuvvetlerinde alınan hiçbir işlemin yargılama sırasında okunamamasıdır. Türk yargı sisteminde kolluk kuvvetlerinde alınan ifadeler duruşmalarda okunabilir sadece sanık tarafından kabul edilmedikçe hükme esas alınmazken Portekiz’de savcılık tarafından alınan ifadeler dahi mahkemede okunamamaktadır. Yakın zamana kadar bunun hiçbir istisnası yokken kanun değişikliği ile şüphelinin avukat huzurunda ve buna ilişkin önceden rıza göstermesi kaydı ile alınan ifadesi mahkemede okunabilmektedir.

Kovuşturma aşamasında çapraz sorgunun sadece bir istisnası bulunmaktadır. Buna göre tanığın hayati tehlikesi bulunursa başka bir binada sesi ve görüntüsü değiştirilmek suretiyle görüntülü olarak ifadesi alınmaktadır. Ancak bu çok istisnai bir uygulamadır. Hatta bu konuda görüştüğümüz bir yargıç yaklaşık 12 yıllık meslek hayatında bu müesseseyi hiç uygulamadığını ifade etmiştir

Portekiz yargılamasında savcılık makamının etkinliği dikkatimi çeken bir diğer husus olmuştur. İş durumunun azlığı ve günde sadece bir ya da iki duruşma yapılması nedeniyle bir duruşma yaklaşık 2 saat sürmektedir. Yargılamaya savcılık makamının olayı kısaca anlatması ile başlanılmakta ardından savcılık makamı doğrudan soru sorarak soru sırası savunma makamına geçmektedir. Yargıçlar bu aşamada sadece duruşmayı yönetmekte soruların örneğin kollukta verilen ifadelerin okunması talebi gibi hukuka aykırı olması durumunda müdahalede bulunmaktadır. Yapılan duruşmaların tutanağa bağlanmadan sadece kayıt altına alınması işlemlerin daha rahat şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Portekiz yargı sistemini tanımak mesleki gelişimime önemli bir katkı ve güzel bir tecrübe kazandırmıştır. Çapraz sorgu sisteminin ülkemizde işlevsellik kazanabilmesi için en önemli sorunun iş yükü olduğu iş yükünün azalması ile bu kurumun gerektiği şekilde uygulanabileceğini de ayrıca belirtmek isterim.